

LAUSUNTO

Helsinki 20.1.2021

Valtionvarainministeriö

Viite: SM051:00/2019 / Asiantuntijapyyntö

Asia: Lausunto valtionavustustoiminnan kehittäminen ja digitalisointi -hankkeessa (VM212:00/2018) toimivan järjestöjaoston väliraportista.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Ari Inkinen, puhelin 0400411690, sähköposti ari.inkinen@soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

Lausumme

Osa Järjestöjaoston alustavat ehdotukset ja selvityksen kohteet

1 Monivuotiset toiminta-avustukset

Ehdotus: Rahapeliuotoista valtionavustuksen saavien yhdistysten toiminta-avustuksissa eli yleisavustuksissa ja kohdennetuissa yleisavustuksissa siirryttäisiin monivuotisiin valtionavustuksiin.

Ehdotusta varten selvitetään, millä edellytyksillä yhdistysten toiminta-avustus voidaan myöntää rahapeli- uotoista usealle vuodelle. Samalla selvitetään, miten kevennetty ja syvennetty valtionavustushakemuskäsittely toteutettaisiin ja kuinka valvonta- ja seurantahavainnot voidaan ottaa huomioon myönnettäessä monivuotisia toiminta-avustuksia.

SOSTE kannattaa ehdotusta.

Avustusten vuosittainen hakeminen jatkuvaan toimintaan tuottaa järjestöjen toimintaan epävarmuutta ja lisää sekä järjestöjen että valtioapuviranomaisen hallinnollista taakkaa. STEA:n ohjeellinen avustussuunnitelma Terveiden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen järjestörahoituksissa (33.90.50) on ollut tärkeä toiminnan strategisen suunnittelun tuki.

Monivuotisiin avustuksiin siirtyminen on perusteltu muutos, jolla voidaan vahvistaa toiminnan ennakoitavuutta, jatkuvuutta ja strategisuutta. Monivuotisuus sopii vakiintuneen toiminnan avustamiseen. Monivuotisen rahoituksen hyödyt on osoitettu (33.90.50) erityisavustuksissa.

Sekä erityisavustuksissa että yleisavustetussa toiminnassa avustuksia tulisi voida hakea yhdeksi, kahdeksi ja kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Jatkorahoitusta tulisi voida hakea jo hyvissä ajoin ennen edellisen avustuksen päättymistä. Ennakoitavuudella voidaan välttää rahoituksen taitoskohdissa syntyvät haasteet, esimerkiksi pätevien ihmisten työsuhteet, toiminnan tilapäinen alasajo tai yhteistyötahojen motivaatio yhteistyöhön.

Raporttiluonnoksessa esitettyä vuorovuosina toteutettavaa kevennettyä ja syvennettyä raportointia on tärkeää selventää. Esimerkiksi STEA:ssa aikaisemmin käytössä ollut määrävälein toistuva raskas tuloksellisuus- ja vaikuttavuusraportointi yhdistettynä tavanomaiseen vuosiraportointiin ei ole tarkoituksenmukainen malli. Järjestöjen palaute onkin kuultu ja STEA on muuttanut raportointijärjestelmää tarkoituksenmukaisempaan suuntaan.

Arviointitiedon tuottaminen ja raportointi on suhteutettava toiminnan volyyymiin ja luonteeseen. Järjestön toiminnan ollessa vakiintunutta, on rahoittajalla olemassa aikaisemmilta vuosilta runsaasti perustietoa, jota voidaan täydentää. Edellä mainitussa tilanteessa raportointi ei voi olla samanlaista kuin toiminnasta, joka on kehitysvaiheessa, johon sovellettaisiin syvennettyä avustuskäsittelyä.

2 Valtionavustushakujen koordinointi

Ehdotus: Erillisten valtionavustushakujen määrään vaikutettaisiin parantamalla rahapeliuotoista valtionavustuksia myöntävien ministeriöiden koordinaatiota.

Ehdotusta varten selvitetään, miten rahapeliuotoista valtionavustuksia myöntävien ministeriöiden valtionavustusten hakuaikatauluja voitaisiin sovittaa yhteen.

SOSTE kannattaa ehdotusta.

Raportissa viitataan siihen, että järjestöt kokevat kuormittavaksi, jos hakukierroksia on enemmän kuin yksi tai kaksi vuodessa. Kuormittavuus syntyy ennen kaikkea siitä, jos eri rahoituslähteiden haku- ja päätöksentekoaikataulut eroavat toisistaan tai toisaalta kaikki hakemukset on valmisteltava samaan määräaikaan mennessä.

Valtionavustuksia myöntävien tahojen yhteistyön ja toimintakäytäntöjen yhteensovittaminen hyödyttäisi erityisesti nykyisten toimialojen rajapinnoilla toimivia avustuksenhakijoita. Kansalaisjärjestötoiminta monimuotoistuu ja toimintaympäristö muuttuu ja valtionavustusten valmistelutahojen tulee kehittää toimintaansa yhteistyössä.

Hakuaikataulujen yhteensovittamisen lisäksi on avustuksen hakijoille tärkeää että haku- ja päätösajankohdat ovat hyvissä ajoin tiedossa ja niin etteivät ne vaihdu vuosittain. Hakuilmoitusten lisäksi valtionavustuksia myöntävien tahojen tulisi keskittää avustuksiin liittyvää viestintää ja ottaa pikaisesti käyttöön yhteinen portaali, esim. haeavustuksia.fi tai vastaava sivusto, jossa kuvataan avustusten yhtenäisyydet ja erot.

3 Valtionavustusten digitaalinen haku ja raportointi

Ehdotus: Suositellaan, että valtionavustukset haettaisiin vuodesta 2024 alkaen vain digitaalisesti uudessa valtionavustustoiminnan tietojärjestelmässä.

SOSTE kannattaa ehdotusta.

Uudistuksen yhteydessä viestinnässä voidaan korostaa yhteisvastuullisuutta. Kuntien ja hyvinvointialueiden sekä alueellisten ja kansallisten järjestöjen asiantuntijat voivat jatkossa auttaa niitä toimijoita, joilta puuttuu osaamista.

4 Valtakunnallisten keskusjärjestöjen rooli valtionavustustoiminnassa

Selvitetään, millä edellytyksillä valtakunnalliset keskusjärjestöt voisivat myöntää toiminta-avustusta jäsenjärjestöilleen. Samalla selvitetään, miten valtakunnalliset keskusjärjestöt voisivat siirtää saamaansa toiminta-avustusta edelleen jäsenjärjestöilleen ja arvioidaan eri hallinnonalojen valtionavustusten delegointikäytäntöjä.

SOSTE kannustaa valtioapuviranomaisia ottamaan huomioon kansalaisjärjestötoiminnan organisoitumistapojen monimuotoisuuden. Järjestöllä tulisi niin halutessaan olla mahdollisuus valtionavustuksen edelleen siirtämiseen jäsenyhteisölleen. Avustuksen edelleen siirtämisestä on vuosien kokemus järjestöillä ja eri valtionapuviranomaisilla. Edelleen siirtäminen tehostaisi järjestöjen yhteistyötä tukipalveluissa ja toiminnan raportoinnissa.

Valtakunnallisten keskusjärjestöjen toiminnan luonne ja rooli vaihtelevat. Osa kansallisista ”järjestöperheistä” muodostuvat toiminnallisesti itsenäisten ja monimuotoisten jäsenjärjestöjen yhteenliittymistä. Osassa yhteenliittymistä kansallisella kattojärjestöllä ja sen jäsenyhteisöillä (piirit tai paikallisyhdistykset) on selkeitä yhteisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita sekä mahdollisesti kattojärjestölle sääntöjen tai päätösten myötä syntynyt koordinaatio sekä tukipalvelut.

Toiminnan ollessa luonteeltaan kansallisesti yhdenmukaista ja koordinoitua, ei avustustoiminnan tehokkuuden ja toiminnan vaikuttavuuden kannalta ole aina tarkoituksenmukaista, että rahoittava viranomainen käsittelee järjestöperheeseen kuuluvien alueellisten ja paikallisten yhdistysten avustushakemukset, ja ottaa kantaa resurssien kohdentamiseen niiden välillä, etenkin jos avustuksenhakijat itse näkisivät tarkoituksenmukaiseksi hakea ja raportoida avustukset yhtenä kokonaisuutena.

Valtionavustusten hakeminen ja käytön raportointi edellyttävät yhdistyksiltä erityisosaamista ja hallinnon tehtävien resursointia. Pienessä yhdistyksessä avustusprosesseihin liittyvän erityisosaamisen kerryttäminen on selkeimmin pois järjestön perustyöstä. Puutteellisella osaamisella hakuprosesseihin kuluu enemmän aikaa ja lisäksi hakuosaamisen epätasaisuus voi vaikuttaa yhdistyksen menestykseen avustushauissa.

Järjestöperheellä tulisi olla mahdollisuus niin halutessaan vastuuttaa keskusjärjestönsä hakemaan valtionavustusta niiden yhteiseen toimintaan kokonaisuutena ja siirtämään avustusta edelleen jäsenyhdistyksille toiminnan tavoitteiden toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Näin voitaisiin toisaalta vähentää valtionapuviranomaisen resurssien käyttöä ja helpottaa pienten yhdistysten hallinnollista taakkaa, sekä tehostaa toimintaa ja sen vaikuttavuutta. Tuloksellisuus- ja vaikuttavuushyödyn toteutumiseksi avustuksia eteenpäin siirtävällä keskusjärjestöllä tulee olla harkintavaltaa avustusten kohdentamisessa.

Väliraporttiluonnoksessa kannetaan huolta keskusjärjestöjen työmäärästä sekä niiden taloudellisista ja toiminnallisista riskeistä, jos ne siirtäisivät valtionavustusta jäsenjärjestöilleen. Avustusjärjestelmää uudistettaessa siirtomahdollisuutta tulisi rajata ainoastaan siinä määrin, kun se perustuslain nojalla on välttämätöntä. Perustuslain tulkinta on näiltä osin tarpeen selkeyttää. Muilta osin keskusjärjestöillä tulee olla mahdollisuus itse ottaa kantaa omiin edellytyksiinsä toimia tämänkaltaisessa palvelu- ja koordinaattoroolissa suhteessa järjestöyhteisöihinsä. Avustusten siirrosta on isommassa ja pienemmässä mittakaavassa runsaasti kokemuksia eri järjestösektoreilta.

Keskusjärjestöillä ei tarkoiteta edellä kuvatussa esimerkiksi Olympiakomiteaa, Nuorisoyhteistyö Allianssia tai SOSTEa.

5 Rahapeliuottoja jakavien ministeriöiden toimintatapojen yhdenmukaistaminen

Ehdotus: Rahapeliuottoista valtionavustuksia myöntävät ministeriöt yhdenmukaistaisivat valtionavustusprosessejaan tarvittavine tietoineen, kuten asiakirjoineen.

Ehdotusta varten selvitetään rahapeliuottoista valtionavustuksia myöntävien ministeriöiden valtionavustuksia koskevat ehdot ja tarkistetaan, miltä osin niitä voitaisiin yhdenmukaistaa.

SOSTE kannattaa ehdotusta pääosin samoin perustein, kuin kohdassa 2. Valtionavustuksia myöntävien tahojen yhteistyön ja toimintakäytäntöjen yhteensovittaminen hyödyttäisi erityisesti nykyisten toimialojen rajapinnoilla toimivia avustuksenhakijoita. Toimintatapojen yhdenmukaistaminen vähentäisi myös järjestöjen hallinnollista taakkaa ja todennäköisesti lisäisi perinteiset toimialarajat ylittävää yhteistyötä.

Niiltä osin, kun Veikkaus Oy:n tuottoja jaetaan muuhun kuin järjestöjen toimintaan, yhdenmukaistamista voidaan tehdä soveltuvin osin. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei yhteensovituksella aiheuteta järjestöjen avustamisprosesseihin heikosti soveltuvia käytäntöjä tai ylimääräistä hallinnollista työtä. Yhteensovituspyrkimys ei myöskään saa hidastaa järjestöjen avustusprosessien kehittämistä.

Väliraportissa viitataan siihen, että käytäntöjen muutoksista keskustellaan järjestöjen kanssa. Silloin kun kyse on suoraan järjestöjen toimintaedellytyksiin liittyvistä muutoksista, kuten avustuskäytäntöjen muutoksista, järjestöillä tulee olla muutoksiin tosiasiallinen vaikutusmahdollisuus. Pelkkä ministeriöiden sitoutuminen dialogiin järjestöjen kanssa ei turvaa tätä vaikuttamismahdollisuutta vaan järjestöt on syytä kytkeä viralliseen valmistelutyöhön nimeämällä järjestöjen edustajia avustusjärjestelmän seurannasta ja kehittämisestä vastaavaan yhteistoimintaelimeen.

6 Valtionavustustoiminnan uusi toimintamalli

Ehdotus: Rahapeliuotoista valtionavustuksia myöntävät ministeriöt ottaisivat käyttöön valtionavustushankkeessa kehitettävän valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin sekä sitä tukevat menettelytavat ja yhteiset tietojärjestelmäpalvelut.

SOSTE kannustaa ministeriöitä etenemään asiassa mahdollisimman ripeästi.

7 Odottamattomien muutosten huomioon ottaminen

Ehdotus: Toiminta-avustuksen käytön aikana tapahtuvan odottamattoman muutoksen huomioonottaminen pidennettäisiin nykyisestä vuodesta kahteen vuoteen.

SOSTE kannattaa esitystä. Odottamattomiin muutoksiin reagoitakykyä parantaa myös kohtien 1 ja 4 SOSTE:n kannanotot ja esitykset.

8 Toiminnassa tapahtuvien olennaisten ja/tai odottamattomien muutosten ilmoittaminen

Ehdotus: Sujuvoitettaisiin valtionavustuksella rahoitettavan toiminnan olennaisesta ja/tai odottamattomasta muutoksesta ilmoittamista ja muutosta koskevan päätöksen tekemistä.

SOSTE kannattaa ehdotusta.

9 Yhdistysten talouden ja toiminnan raportointi

Ehdotus: Yhdistysten valtionavustuksella rahoitettavan toiminnan ja talouden raportointia yhdenmukaistettaisiin ottamalla käyttöön yhtenäiset asiakirjat.

Ehdotusta varten selvitetään, miten yhdistysten jatkuvaa raportointia kehitettäisiin.

SOSTE kannustaa ministeriöitä etenemään asiassa mahdollisimman ripeästi. Valtionavustuksia myöntävien tahojen yhteistyön ja toimintakäytäntöjen yhteensovittaminen hyödyttäisi kaikkia avustuksenhakijoita. Yhdenmukaistaminen mahdollistaa nykyistä kustannustehokkaammat tukipalvelut, sekä järjestöjen opastus, ohjaus ja neuvontatoiminnan. Esitykseen sisältyvä linjaus siitä, että yhdistysten

odotetaan seuraavan toimintansa tuloksia ja vaikutuksia, ja viranomaisten tehtävä on seurata toiminnan vaikuttavuutta, on lähtökohtaisesti oikea.

Seurannan lähtökohtana tulee olla, että seuranta tukee järjestön toiminnan määrätietoista kehittämistä ja toisaalta varmistaa, että avustukset on käytetty avustusehtojen mukaisesti. Seurannan järjestäminen edellyttää aina resursseja ja vähentää järjestön sisällöllistä perustyötä, jos esimerkiksi seurantatyön tarve kasvaa, kokonaisresurssien pysyessä samana.

Jos järjestön toiminnan vaikutukset voidaan todentaa esimerkiksi tutkimustiedon tai muun tietopohjan kautta, toiminnan kehittämisen ja avustusten käytön valvonnan tueksi tulee lähtökohtaisesti riittää tieto toiminnan tarpeesta tapahtuneista muutoksista, seurantatiedot toiminnan volyymin sekä soveltuvat laatumittarit. Silloin kun kyse on uudesta tai erityisesti kehittyvästä toiminnasta, on perusteltua edellyttää yksityiskohtaisempaa seuranta toiminnan vaikutuksista. Vaikutusten seurantaan on myös osoitettava tarvittavat resurssit.

Vaikuttavuustieto on tärkeää avustusresurssien suuntaamisen ja järjestöjen toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Viranomaisten on oman seurantatyönsä ohella edistettävä tieteellistä tietopohjaa avustusta saavien kansalaisjärjestöjen ja niiden työn vaikuttavuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Avustusrahoista on myös voitava myöntää järjestöille avustusta kehittyvän toiminnan vaikuttavuustutkimukseen.

10 Yhdistysten osallisuus ja vaikuttaminen

Selvitetään, miten valtionavustuksia myöntävät valtionapuviranomaiset ja valtionavustuksia hakevat yhdistykset toimisivat yhdessä valtionavustustoiminnan uudessa toimintamallissa. Yhteistyötä uudistettaisiin niin, ettei valtionavustusasioita käsittelevistä toimielimistä muodostu esteellisiä.

SOSTE kannattaa ehdotusta selvityksen laadinnasta.

Järjestöjä tulee olla aidosti mahdollisuus vaikuttaa myös itseään koskevaan päätöksentekoon ja olla osallisena siinä. Avustuskelpoiset järjestöt ovat yleishyödyllisiä ja voittoa tavoittelemattomia. Olemassa oleva laaja-alainen tutkimustieto, järjestöjen toiminnasta syntyvä arviointi- ja palautetieto ovat osa järjestöjen kansallisen omavalvonnan pääomaa. Syntyvä tietovaranto ja avoin vuorovaikutus auttavat valtioapuviranomaisia kohdentamaan yhteiskunnan tuen sinne missä se on tarkoituksenmukaista.

Kansalaisyhteiskunnan tulee olla lähtökohtaisesti riippumaton julkisen vallan ohjauksesta. Suomalaisen kansalaisjärjestötoiminnan elinvoimaisuutta mahdollistava avustusjärjestelmä tuo kuitenkin väistämättä ohjaavan elementin kansalaisyhteiskunnan toimintaan. Kansalaisyhteiskunnan riippumattomuuden turvaamiseksi tarvitaan mekanismeja, joilla julkisen vallan liiallista vallankäyttöä järjestöihin voidaan ehkäistä. Tämänkaltaisia kansalaisyhteiskunnan autonomiaa turvaavia mekanismeja ovat toimielimet, joissa kansalaisjärjestöt ottavat kantaa avustusten suuntaamisen painopisteisiin ja menettelytapoihin, ja myös valvovat avustusviranomaisten työtä.

Valtionavustusta käsittelevien toimielinten esteellisyyttä on problematisoitu viime vuosina. Esteellisyyšnäkökulma on noussut erittäin keskeiseksi suhteessa osallisuusnäkökulmaan tai kansalaisyhteiskunnan autonomian turvaamisen tavoitteeseen. Tämän seurauksena on rahapeliyhteisöjen yhdistymisen jälkeen sosiaali- ja terveysministeriössä päädytty kaksiportaiseen malliin, jossa järjestöt ovat edustettuina avustusasioiden neuvottelukunnassa, joka tarkastelee avustustoiminnan yleisiä linjauksia, strategisia suuntaviivoja ja avustuspolitiikkaa. Ministeriön avustusehdotuksiin ottaa kantaa avustusjaosto, jonka jäsenillä ei saa olla sidoksia järjestöihin. Tämäkään toimielin ei kuitenkaan tee päätöksiä avustuksista tai avustusehdotuksesta.

Suomessa on tällä vuosituhanella toteutettu lukuisia prosesseja kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestötoiminnan elinvoimaisuuden turvaamiseksi ja osallisuuden vahvistamiseksi. Keskeinen näkökulma näissä prosesseissa ja linjauksissa on ollut aitojen vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen. Osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia kehitettäessä tärkeä lähtökohta on, että kansalaisilla ja kansalaisryhmillä on mahdollisuus tuoda oma asiantuntemuksensa itseään koskevaan valmisteluun ja päätöksentekoon. On tärkeää, että järjestöt tulevat kuulluiksi paitsi kohderyhmiensä ja jäsenkuntansa tarpeiden esille nostajina, myös kansalaisjärjestöihin itseensä kohdistuvassa päätöksenteossa, kuten avustuspolitiikassa ja avustusvalmistelussa. Malli, jossa avustusehdotuksesta lausuvaan toimielimeen kootaan lähtökohtaisesti vain henkilöitä, joilla ei ole omia sidoksia järjestöjen toimintaan, on ongelmallinen.

Selkeintä olisi, että avustusten suuntaamista evästävään ja käyttöä arvioivaan toimielimeen nimetään selkeästi eri järjestösektoreita edustava kokoonpano, jonka sidokset ovat tiedossa ja voidaan toiminnassa ja sen arvioinnissa huomioida.

Nykytilan korjaamiseksi terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen määrärahan (33.90.50) parissa työskentelevä avustusasioiden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto tulisi lakkauttaa tai sen tulisi ryhtyä toteuttamaan sitä tehtävää, joka sille on osoitettu. Arviointi- ja avustusjaoston tehtävänä on antaa sosiaali- ja terveysministeriölle lausuntoja terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen myönnettävien avustusten jaosta ja SOSTEn näkemyksen mukaan ennen avustusehdotusten julkaisua.

11 Valtionavustushakemusten ja -selvitysten käsittely tiimeissä

Ehdotus: Suositellaan, että rahapelituotoista valtionavustuksia myöntävät ministeriöt käsittelevät valtionavustushakemukset ja -selvitykset sekä mahdollisuuksien mukaan koko valtionavustusprosessin tiimeissä.

SOSTE kannustaa ministeriöitä etenemään asiassa mahdollisimman ripeästi. Valtionavustuksia myöntävien tahojen etupanotteinen yhteistyö hyödyttäisi kaikkia avustushakijoita. Hyöty kohdistuu erityisesti nykyisten ministeriöiden rajapinnoilla oleviin tai yhteisiin rahoituskohteisiin.

On tärkeää, että järjestöjen avustuksia koskevat ratkaisut ovat linjassa keskenään. Tätä voidaan vahvistaa sillä, että avustushakemuksia ja raportteja käsittelee useampi kuin yksi ihminen. Tiimityöhön siirtyminen ei kuitenkaan saa merkitä, että entistä suurempi osa avustusmäärärahoista joudutaan suuntaamaan hallinnon käsittelyprosesseihin.

Tiimityöhön siirtymistä tukee, jos samaan aikaan prosesseja virtaviivaistetaan ja kevennetään sekä laajennetaan kohdissa 1 ja 4 esitettyjä muutoksia.

12 Yleisavustusten ja erityisavustusten arviointikriteerit

Ehdotus: Yhdistysten yleisavustuksille ja kohdennetuille yleisavustuksille sekä erityisavustuksille määriteltäisiin selkeä tarkoitus.

Ehdotus: Yhdistysten yleisavustuksille ja kohdennetuille yleisavustuksille määriteltäisiin yhteiset arviointikriteerit.

Ehdotusta varten selvitetään, mitä yhdistysten yleisavustusten ja kohdennettujen yleisavustusten yhteisten arviointikriteerien käyttöönotto avustusharkinnassa edellyttäisi.

SOSTE kannattaa kumpaakin esitystä. Avustuskriteerit tulee määritellä yhdessä keskeisten valtakunnallisten toimialoja kokoavien järjestöjen kanssa, jotka ennen toimeen ryhtymistä kuulevat sateenvarjojensa jäsenkenttää.

Raportissa linjataan aivan oikein, että järjestön säännöllisesti toistuvaa toimintaa tulee pääsääntöisesti avustaa yleisavustuksella. Erityisavustukset sopivat toimintaan, joka on lähtökohtaisesti määräaikaista, esimerkiksi jonkin asian kehittämiseksi tai laajamittaiseksi levittämiseksi. Yleisavustuksen ja kohdennetun yleisavustuksen ero vaatii täsmentämistä. Tarpeettomat kohdennukset rahoittajan taholta jäykistävät toimintaa ja estävät resurssien tehokasta suuntaamista. Lähtökohtaisesti avustus tulee osoittaa hakemuksessa esitetyn tavoitteen saavuttamiseen, ei yksittäisiin toimenpiteisiin.

Avustuksen saajalla tulee olla mahdollisuus käyttää resursseja joustavasti avustusehtojen puitteissa tavoitteiden saavuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Yleisavustuksen kohdentaminen tulee kyseeseen ennen kaikkea silloin, jos järjestön toiminnalla on useita hyvin erilaisia tavoitteita tai toiminnan volyyymi on erittäin suuri.

Hakemusta arvioitaessa rahoittajan tulee selvittää hakemuksessa kuvatun tavoitteen yhteiskunnallinen merkitys, hakijajärjestön osaaminen ja asiantuntemus tavoitteen saavuttamisessa sekä tietopohja toiminnan taustalla. Raskaan seurantatiedon kerääminen todisteeksi avustuksella tehtyjen suoritteiden vaikutuksista aiheuttaa tarpeetonta hallinnollista taakkaa silloin kun kyse on vakiintuneesta toiminnasta, jonka vaikutuksista ja vaikuttavuudesta on jo tietoa muuta kautta.

13 Yhteiset vastuullisuuskriteerit

Selvitetään, mitä yhteisiä vastuullisuuskriteereitä, tavoitteita ja lähtökohtia yhdistysten voitaisiin odottaa edistävän toiminnassaan.

SOSTE kannattaa esitystä selvityksen laadinnasta.

SOSTE korostaa, että järjestöavustuksilla rahoitetaan lähtökohtaisesti järjestöjen sääntöihin perustuvaa aatteellista ja yleishyödyllistä toimintaa. On tärkeää, että avustustoiminnassa on eettisiä linjauksia siitä, minkälainen toiminta julkisin varoin ei ole hyväksyttävää. Tällaisia poissulkevia kriteereitä voivat olla esimerkiksi syrjivyyden, piittaamattomuuden hallinnon organisoinnissa tai vastuuttomuuden luonnonresurssien

käytössä. Osallisuustoimielimessä, jossa järjestöt ottavat kantaa avustuspolitiikkaan tai avustustoiminnan strategisiin painopisteisiin, voidaan yhteisesti asettaa yhteiskunnallisia tavoitteita, joita järjestöt näkevät tärkeäksi kansalaisyhteiskunnan edistää. Vaikka raportissa esitetyt vastuullisuuskriteerit ovat luonteeltaan sellaisia, joihin järjestöiden olisi laajasti helppo sitoutua, julkisen vallan tulee pidättäytyä asettamasta edistämistavoitteita järjestöille niiden puolesta.

14 Varainhankinta ja rahoituslähteiden yhteensovittaminen

Selvitetään, millä edellytyksillä yhdistysten toimintojen erilaisia rahoituslähteitä voitaisiin sovittaa yhteen. Samalla selvitetään, mitä ehtoja rahoituslähteiden yhteensovittamiseksi pitäisi yhdenmukaistaa.

SOSTE kannustaa ministeriöitä etenemään asiassa mahdollisimman ripeästi. Valtionavustuksia myöntävien tahojen etupainotteinen yhteistyö hyödyttäisi kaikkia avustuksenhakijoita.

Järjestöjen varallisuutta tai sen kehittymistä tulisi tarkastella yhtä kalenterivuotta pidemmällä ajanjaksolla. Käyttösuunnitelmaan perustuvasta ja hyväksyttävästä varallisuuden tilapäisestä kasvattamisesta ei saisi syntyä ennalta arvaamattomia seuraamuksia. Järjestöjä tulisi tukea varautumaan taloudellisiin riskeihin ja muutoksiin sekä kannustamaan muun, kuin julkisten varojen hankkimiseen yleishyödylliseen toimintaan.

Yhteensovittamista kehitettäessä on tärkeää, että järjestöjä pystytään rohkaisemaan omaan varainhankintaan. Julkisiin avustuksiin pohjautuva suomalainen järjestöjen rahoitusmalli ei ole helposti muutettavissa järjestelmäksi, jossa merkittävä osa järjestöjen toimintaresurseista tulee esimerkiksi yksityisinä lahjoituksina tai yritysyhteistyökumppanuuksien kautta. Varainhankintaa on kehitettävä järjestöissä ja järjestökenttää tulee myös kannustaa. Varainhankinta edellyttää järjestöltä resursointia ja sisältää myös taloudellisen riskin. Julkisen avustuksen käyttö varainhankinnan kehittämiseen tulisi olla jossain mitassa mahdollista.

15 Taloustarkastajan tehtävä

Ehdotus: Suositellaan, että taloustarkastajan ja taloustarkastuksen osaamista hyödynnettäisiin entistä laajemmin valtionavustusprosessien eri vaiheissa.

SOSTE kannattaa ehdotusta. Käytännön toteutuksessa tulee huomioida kansalaisjärjestötoiminnan omaleimaisuus ja eroavaisuus yritystoiminnasta tai julkisen sektorin palvelutuotannosta. Järjestöjä tulee kannustaa yhteistyöhön järjestötoiminnan tukipalveluiden toteutuksessa tai niiden hankinnassa. Toimintaympäristön muuttuessa avustusten myöntämisessä pitää huomioida ts. resursoida tarvittavat yhteistoimintaa edistävät hankkeet. Etupainotteinen ohjaus, opastus ja neuvonta on hyödyllistä avustuksen käyttäjille ja niiden myöntäjille.

Osa 3 Järjestöjaoston väliraportti ja valtionavustustoiminta

Valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaistamista koskevat ehdotukset järjestöjaostolle valmistelun jatkamiseksi

Järjestöjaoston väliraportissa on esitetty useita järjestöjen avustamiseen liittyviä yhdenmukaistamisen käytäntöjä, mutta ei ole pohdittu avustustenvalmistelutahojen yhdistämistä saman organisaation alle. SOSTE esittää selvitetäväksi, mitä vaikutuksia järjestöavustusten keskittämisestä yhden valmistelukeskuksen alle syntyisi. Vaihtoehto olisi syytä selvittää muiden tässä väliraportissa esitettyjen selvitysten yhteydessä.